

hooaja peatoetaja

SALVA
KINDLUSTUS

Eesti Kontserdi
suurtoetaja

////// Eesti Kontsert

KLASSIKA[®]
R A A D I O

YXUS ENSEMBLE

Harry Traksmann (viilul), Juta Õunapuu (viilul), Laur Eensalu (viola),
Leho Karin (tšello), Mati Lukk (kontrabass), Mihkel Peäske (flööt),
Toomas Vavilov (klarnet), Peeter Sarapuu (fagott), Vambola Krigul
(löökpillid), Marrit Gerretz-Traksmann (klaver), Jana Peäske (klaver),
Diana Liiv (klaver), Malle Maltis (elektroonika)

2. detsember 2014 kell 19
Eesti Raadio 1. stuudio
Kontserdisari "Siin rostrum!"

- Malle Maltis** “Res” (2003) klaverile,
löökpillidele ja fonogrammidele
- Olga Neuwirth** “In Nacht und Eis” (“Öös ja jääs”, 2007)
fagotile, tšellole ja ringmodulaatorile,
Eesti esiettekanne
- Jüri Reinvere** “Loodekaar” (1998) kammeransamblile

v a h e a e g

- Helena Tulve** “Und von liechte vinster”
 (“Ja valgusest pimedus”, 2012)
fagotile ja keelpillikvartetile
- Marianna Liik** “Mets” (2013) elektroonikale
- Thierry Escaich** “Chorus” (1998) klarnetile,
keelpillikvartetile ja klaverile
Eesti esiettekanne

Kontserdisari “Siin rostrum!” tähistab eesti heliloojate erakordseid saavutusi heliloojate tähtsaimal mõõduvõtmisel, rahvusvahelisel heliloojate rostrumil ning tavaliselt Pariisis toimuva konkursi jõudmist Tallinna 2015. aasta mais Klassikaraadio eestvõtmisel. Sarjas osalevad rostrumitel esiletõstetud heliloojad ning interpreetid Eestist ja maailmast. Sari toimub Klassikaraadio ja Eesti Kontserdi koostöös, sarja kunstiline nõustaja on Tiia Teder.

Malle Maltis (1977) ühendab oma loomingus isikupäraselt ja meisterlikult akustilise kõlamaailma ja elektrooniliste väljendusvahendite võimalusi. Tema loomingulisele käekirjale on omane ökonoomsus, kontsentreeritus, puhtus ja selgus muusikalise materjali valikus, vormi arenguloogikas ja tervikutajus. Maltise muusikat iseloomustab selge ja sügav universaalsete struktuuride tajumine. Maltis: “Loomeprotsess on ideede mitmekordne filtreerimine, kihtide kaupa minek, nagu sibula koorimine. Võtad midagi üleaurust kogu aeg maha, liigud läbi kihtide eesmärgiga jõuda kõige kontsentreerituma informatsiooniga tasandile, kuni lõpuks jääb järele olulisim.”

Malle Maltis on lõpetanud Georg Otsa nimelise Tallinna Muusikakooli plokkflöödi ja oboe erialal, Eesti Muusikaakadeemia kompositsiooni erialal Eino Tambergi ja Toivo Tulevi juhendamisel. Ta on täiendanud end Utrechti ja Trieste konservatooriumides, osalenud paljudel elektronmuusika meistrikursustel. Maltise loomingusse kuuluvad teosed kammeransamblikele, keelpilliorkestrile, sooloinstrumentidele, mitmed elektroonilised, elektroakustilised ja multimeedia teosed ning filmimuusika ligi kümnele anima- ja lühifilmile. Kahel korral on Maltis saanud festivali Eesti muusika päevad heliloojapremia (2005 ja 2007). 2010. aastal pälvis Maltise “Chameleon chant” viiulile ja *live*-elektroonikale peavõidu 3. Euroopa *live*-elektroonika teoste konkursil Austrias.

Malle Maltis on alates 2008. aastast kompositsiooni ja elektronmuusika õppejõud EMTAs ning alates 2013. aastast ka Eesti Draamateatri muusikajuht.

“Res” (2003) klaverile, löökpillidele ja fonogrammidele kõlas esiettekandes 15. oktoobril 2003 festivalil NYD Maria Bachmanni ja Anto Önnise esituses Rotermanni soolalaos. Teose eest on Malle Maltis pälvinud I preemia elektroakustilise muusika konkursil Musica Nova 2004 Prahast, “Res” osales ka 2007. aastal elektroakustilise muusika rostrumil Lissabonis.

Maltis: “Res” (lad k objekt, asi) loob kujutluse objektist, mis koosneb kahest materjalist: metallist ja klaasist. Olemuselt on need kaks materjali küllaltki erinevad, aga helid, mida nendega annab tekitada, võivad osutada üllatavalt sarnaseks. Minu idee ja eesmärk oli selle teosega välja tuua just nende erinevate materjalide kõlalisi sarnasusi. Koos metall-löökpillide ja klaveriga kõlavad fonogrammilt mitmesugused klaasi- ja metallihelid, samuti sünteesitud helid, mille puhul on võibolla juba raske öelda, kas nad võiksid olla rohkem klaasi või metalli tekitatud.”

Olga Neuwirth (1968) on austria keskmise põlve olulisimaid heliloojaid, saavutades rahvusvahelise läbimurde juba 22-aastaselt Elfriede Jelineki tekstidele loodud miniooperitega. Teisme-east alates on Olga huvitunud teadusest, arhitektuurist, kirjandusest, filmist ja kujutavast kunstist ning juba 1990ndate alguses sulatas ta oma loomingus kokku akustilist ansamblikuusikat, elektroonikat ja videokunsti, olles seega uue muusika skeenel üheks multimeediakunsti rajajaks. Kosmopoliidist Olga Neuwirth on elanud San Franciscos, New Yorgis, Prahast, Pariisis, Veneetsias, Triestes, Viinis ja Berliinis. Hariduse omandas ta kõigepealt San Francisco konservatooriumis ja kunstikolledžis ning alles seejärel Viini muusikaülikoolis ja elektroakustika instituudis. Oma olulisimate mõjutajatena nimetab ta kohtumisi Adriana Hölszky, Tristan Murail’ ja Luigi Nonoga. Olga Neuwirth on hinnatud muusikateatri helilooja, temalt on lavateoseid tellinud Wiener Festwochen – “Bärlamms Fest” (1997/98, libreto Elfriede Jelinekilt Leonora Carringtoni järgi), nüüdismuusika festival Steirischer Herbst – “Lost Highway”(2002/2003), Berliini Komische Oper tõi

2012. aastal esiettekandele Neuwirthi “American Lulu” – Bergi ooperi uusversiooni, Pariisi Opera Garnier 2011. aastal tema “Kloing! and A songplay in 9 fits” jm. Neuwirthi teosed kirjastavad BMG Ricordi ning Boosey & Hawkes.

Stefan Drees kirjutab Olga Neuwirthi stiili kohta: “Olga Neuwirthi teosed sarnanevad põimunud labürintidega ja ei avane sugugi mitte esimesel kuulamisel. /.../ Helimustrite segadusttekitava külluse taga varjab end akustiliste tavakogemuste süstemaatiline dekonstruktsioon. Igapäevane ja tuttav võõrandatakse ja pannakse uude konteksti. Samavõrra kui väheneb helide mõistetavus, suureneb kuulaja võime läbistada kõlasid ja kogeda uusi assotsiatsioone. See, et helilooja kasutab selle eesmärgi saavutamiseks sageli ekstreemseid vahendeid, teeb tema muusika huvitavaks ja põnevaks. Olga Neuwirth rakendab oma loomingulist fantaasiat, et pageda inimeksistenti irratsionaalsusest põhjustatud sõnatuse eest ning samal ajal seda irratsionaalsust muusikaliselt paljastada.”

Olga Neuwirth uurib teoses “**In Nacht und Eis**” (“Öös ja jääs”, 2007) fagotile, tšellole ja ringmodulaatorile – nii nagu ka ühes varasemas sololoos “Torsion” – fagoti ekstreemseid mänguvõimalusi, millele on lisatud harjumatud helivärvid tšellolt ja ringmodulaatorilt. Irregulaarsed virtuoossed passaažid, staatiliste helide ja sakiliste akordide ahelad kuhjuvad nagu jääpangad, mis annavad teose pealkirjale konkreetse ängistava tähenduse.

Jüri Reinvere (1971) on helilooja, kelle identiteedi oluline osa on olla mõtleja ja poet. Raudeesriide avanemisega aastal 1990 siirdus ta välismaale õppima ja elama: kõigepealt Poola, hiljem pikaks ajaks Soome ja Rootsi, sealt Saksamaale – 2005. aastal rajas ta püsiva kodu Berliini. Reinverele on tüüpilised tähenduste mitmetasapinnalisus, žanripiiridest väljumine, loomulik üleminek muusikast luulesse. Muusikas kasutab ta materjalina nii traditsioonilisi pille kui ka looduse ja interpreteerimisega kaasnevaid hääli – viimaste hulgas eriti hingamist – või helikeskkondadega seonduvaid fenomene, nagu ruumikaja.

Reinvere on mitmetasandilise mõtlemisega looja, keda võiks nimetada kirglikuks metastrukuralistik. Tema muusika on ühtaegu muusikaesthetika murdja ja ka avardaja. Nii tema heli- kui ka luulelooming toituvad vastuolude sünergiast, mille loovad igaviku ja argireaalsuse põkkumised. /Sofi Oksanen, Gerhard Lock/

Reinvere õppis Tallinna Muusikakeskkoolis Lepo Sumera käe all kompositsiooni ning Virve Lippuse juhendamisel klaverit. Ta jätkas kompositsiooniõpinguid 1990ndate alguses Varssavi Chopini-nimelises Muusikaakadeemias Zbigniew Rudzinski juures. Aastail 1994–2004 õppis Reinvere Sibelius Akadeemias, lõpetades selle magistriraadiga, õpetajateks Erkki Jokinen, Veli-Matti Puumala ja Tapio Nevanlinna. Olulisteks õpetajateks peab Reinvere ka Käbi Lareteid ja Ingmar Bergmani.

Jüri Reinverel on ilmunud kaks autoriplaati: “a second...a century” (2009) ning “Requiem” (2010 CD+DVD). 20. aprillil 2012 esietendus Soome Rahvusooperis Reinvere ooper “Puhastus”. 29. novembril 2014 esietendus Norra Rahvusooperis tema ooper “Peer Gynt”.

Jüri Reinvere “**Loodekaar**” kammeransamblile on kirjutatud NYJD Ensemble’i tellimusel kevadel 1998 ja kõlas esiettekandel Olari Eltsi juhatusel sama aasta 15. novembril Tallinnas Niguliste kirikus. Rahvusvahelisel heliloojate rostrumil 2000 pälvis Reinvere “Loodekaar” võidu noorte, alla 30-aastaste heliloojate kategoorias ning pälvis ka põhikategoorias soovitusliku kümne (*recommended works*) nimekirjas viienda positsiooni. Reinvere oma teosest: “Loodekaare” algidee on innovatsiooni ja traditsiooni suhe, püsivuse ja

muutumise friktsioon, vastanduvate kujundite ja ideede koosmäng. Muusikaline materjal ja selle elemendid alluvad teose arengus muutusele või püsivusele eri moel ja erineval tugevasastmel, tekitades kombinatsioonide kaudu vastandlikke polaarsusi. Näiteks vahelduvad teose harmoonias laadilisus ja 12-tooni süsteem sinusoidlike võngetena, suunates muusikalist materjali nii vastanduva kui ka sümbiootilise suhte poole. Samale printsibile alluvad teisedki paralleelsed protsessid. Kõik teose võrgustiku sõlmpunktid toimivad nii lahutajate kui ka ühendajatena. Suures plaanis on küsimus järk-järguliste transformatsioonide dünaamikas, väiksemas plaanis aga konservatiivse ja mittekonservatiivse kõlamaailma omavahelises suhtes. Mitu modaalsest harmooniakoostamisprintsipiide tõttu tekkivad helisituatsiooni viitavad kavatsusele teha auavaldus prantsuse heliloojale Maurice Durufléle, kelle muusikas näen konservatiivsuse ja innovatsiooni peidetud suhet väga poeetilises vormis.

Sõna “loodekaar” räägib eestlaste seotusest loodusega. Seda mõistet kasutatakse mõnikord loodetaeva kirjeldamiseks. Eesti laiuskraadidel on loodetaevas nii päikese- loojangu kui ka suviste valgete ja kargete ööde fookus, kus eri tüüpi pilvede koosmäng joonistab taeva loodusele sageli vastandlikest kujunditest koosneva kaare. Minu mõtte- kujutlustes seondub see sõna veel Lääne-Eesti rannikul mere vastas seisvate üksildaste kirikutega, mille ümber värelev õhk muudab nad loodest paistva madala ning merepeegel- dustest küllastatud valguse mõjul eriliselt luminescentseks.”

Helena Tulve (1972) on helilooja, kelle muusika keskmes on lakkamatu muutumine ja sellega seotud protsessid. Tema muusika kasvab välja lihtsatest algimpulssidest, olles mõjutatud looduslikest mustritest, orgaanikast ja sünkroonsusest. Ükski heli pole Tulve muusikas välistatud ning võib selles leida oma koha ja aja. Wolfgang Sandner: “Tulve muusika imetlusväärsemaid omadusi on see, et muusika nagu ei olekski komponeeritud, vaid et kõik nagu juhtuks iseenesest – pillid justkui mängiksid ise, mitte et neid mängi- takse. Tema muusikas ei tungi vormid kunagi esiplaanile. Tulve struktuurid on nagu kivid või puud, milles kõik on ilmselge: mõned on okslikud, mõned ilusad, mõned saladuslikud, teised jälle lihtsad ja selged.”

Helena Tulve olulisemateks õpetajateks on olnud Erkki-Sven Tüür ja Jacques Charpentier. Lisaks kompositsioonile on ta põhjalikumalt tegelenud ka gregooriuse lauluga. Erinevad suulised muusikatradiitsioonid on jätkuvalt tema huviorbiidis.

1998. aastal võitis Helena Tulve “à travers” rahvusvahelisel heliloojate rostrumil Pariisis noorte heliloojate kategoorias teise koha, 2004. aastal pälvis tema orkestriteos “Sula” rostrumi võidu. 2005. aasta jaanuaris kuulutas Eesti Raadio ta aasta muusikuks. 2006. aastal pälvis helilooja Vabariigi Presidendi Kultuurirahastu noore kultuuritegelase preemia. Samal aastal tunnustati Monaco printsi Pierre'i fondi heliloomingu auhinnaga Tulve teost “Reyah hadas 'ala” ning orkestriteos “Sula” pälvis ISCM-CASH Young Composers Awardi. Tulve “In a nakht fun yeridah” pälvis Eesti Muusika Päevade 2006 heliloojapreemia. 2012. aastal omistati talle Prantsuse Kunstide ja Kirjanduse orden (l'Ordre des Arts et Lettres). Aastast 2000 on Helena Tulve Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia kompositsiooniõppejõud (2011 professor).

Tulvelt on muusikat tellinud Eesti Filharmoonia Kammerkoor, NYJD Ensemble, ensemble diferencias, Madalmaade Kammerkoor, Müncheni Kammerorkester, Uppsala Kammer- orkester jpt. Samuti on ta teinud koostööd videokunstnikega ja kirjutanud filmimuusikat. Helena Tulvel on ilmunud kolm autoriplaati “Sula” (Eesti Raadio, 2005), “Lijnen” (ECM, 2008) ning “Arboles Iloran por llluvia” (ECM, 2014).

Teose **“Und von liehte vinster”** (“Ja valgusest pimedus”, 2012) kirjutamise ajal mõtiskles helilooja endamisi ühe Meister Eckharti (u 1260–1326) tekstikatkete üle. Selles tsiteerib Eckhart püha Augustinust, kes ütleb: “Hingel on salajane sissepääs jumalikku olemusse, kus kõik asjad muutuvad eimillekski.” Ja Eckhart jätkab: “See sissepääs ei ole maapealse riigi midagi muud kui puhas lahtilaskmine. Ja kui lahtilaskmine tõuseb kõige kõrgemaks, siis muutub hinge teadmine mitteteadmiseks ja armastusest saab armastuse puudumine ja valgusest saab pimedus.” See viimane kõlab kesk-ülemsaksa keeles järgmiselt: “Und sô diu abegescheidenheit kumet ûf daz hoehste, sô wirt si von bekennenne kennelôs und von minne minnelôs und von liehte vinster.”

Teos on pühendatud Martin Kuuskmannile, tellijaks rahvusvaheline Järvi suvefestival ning esiettekandel kõlas teos 29. juulil 2012 Pärnu kontserdimajas.

Marianna Liik (1992) alustas kompositsiooniõpinguid Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias 2011. aasta sügisel Helena Tulve õpilasena, 2014. aasta kevadel lõpetas ta elektroakustilise kompositsiooni bakalaureuseõppe Margo Kõlari ja Malle Maltise käe all ning on praegu magistrantuuris, õppides kompositsiooni Helena Tulve ja Margo Kõlari juures. Oma muusikas ei eelista Marianna ühte algelementi teisele, tähtis on nende vastastikune seos, suhtlus, kulgumine, areng. Eriliselt on Marianna Liigile pakkunud huvi kõlamaailm, mis tekib akustiliste instrumentide ja elektrooniliste vahendite ühendamisel. 2014. aasta maikuus esietendus Marianna Liigi ja Sander Mölderiga koostöös loodud nüüdisooper “Korduma kippuvad küsimused” (autorite lõputöö EMTAs). Värske uudisena saabus teade, et Marianna võitis Kölnis festivali SoundTrack_Cologne 11 filmimuusika auhinna. Žürii tõstis Marianna Liiki puhul esile tema väga loomingulist ja julget lahendust Carmen Büchneri filmile “Contrast”: “Ta suudab oma muusikaga jutustada väga üllatava versiooni, luues abstraktse lähenemisega filmile uue kunstilise mõõtme.”

Elektroonilise teosega **“Mets”** pälvis Marianna Liik rahvusvahelisel heliloojate rostrumil 2013. aastal alla 30-aastaste kategoorias teise koha. Teose kohta on ta öelnud järgmist: ““Mets” on elektrooniline kompositsioon, mille loomisel olen kasutanud kolme põhilist algallikat: rohutirtsu laulu, inimhäält ja oma kahe koorilaulu salvestust.” Selge kujundi-keele ja hea vormitunnetusega loodud teoses on noor helilooja suutnud muusikakeelde integreerida ka metsale kui kõrge kompleksusastmega organismile omase multidimensioonilisuse.

Rahvusvahelise haardega helilooja, organist ja improvisatsioonikunstnik **Thierry Escaich** (1965) on prantsuse nüüdismuusika isikupärasemaid esindajaid. Escaichi kunstilise tegevuse kolm aspekti on tihedalt ühte põimunud ning annavad võrdväärselt tunnistust tema energiast pulbitsevast siseuniversumist. Lisaks töötab ta kompositsiooni ja improvisatsiooni professorina Pariisi konservatooriumis (Conservatoire national supérieur de musique de Paris), kus ta õpingute ajal võitis kaheksa esimest preemiat. Heliloojana algas tema täheleand 1989. aastal, kui talle omistati Blumenthal Prize. Sellest ajast peale on ta kirjutanud enam kui sada teost ning on pärjatud järgmistega: Prix des Lycéens (2002), Grand Prix de la Musique symphonique (SACEM, 2004) ning kolmel korral – 2003, 2006 ja 2011 – prantsuse heliloojate aastaauhinna Victoires de la Musique. Escaich on loonud muusikat paljudes žanrides, sh sümfoonilist ja vokaalsümfoonilist ning ooperi- ja

balletimuusikat, väga palju orelimuusikat, soolokontserte jpm. Tema lüürilise ja karakterse kujundikeelega, rikkaliku harmooniameele ja aktiivse rütmipulsiga kompositsioonistiilil on lai austajaskond ning see tugineb prantsuse muusika traditsioonidele, eeskätt Raveli, Messiaeni ja Dutilleux' loomingule, lisaks on helilooja ammutanud nüüdismuusikast ja rahvamuusikatradsioonist. Tema isikupärase autoristiili alustaladeks on pidurdamatu rütmienergia ning kõikehõlmav arhitektuurne vormikujundusoskus.

Eschaichi **“Chorus”** (1998) kõlas esiettekandel Lyonis Envolsi festivalil 22. märtsil 1998 Ensemble Metamorphosise tõlgenduses. Teose on Eschaichi autoriplaadile **“Chorus”** (Accord/Universal) jäädvustanud Claire Marie Le Guay, Florent Heau ja Quatuor Ludwig. YXUSe eelkäija NYVD Ensemble on teost esitanud varem 10. aprillil 2008 Prantsusmaal Rennes'i ooperimajas festivalil Marathon XXI.

Helilooja on lummas-painavast kaheksanoodilisest teemast välja kasvatatud suurejoonelise ja haarava muusikalise lõuendi kohta kirjutanud nii: “Inglise renessanssmuusika ja džässimprovisatsiooni traditsioonidel põhinev **“Chorus”** koosneb neljast üksteisele järgnevast alaosast. Esimene arendab teemat pikkadel nootidel, kõlades samaaegselt nii müstiliselt kui ka liikumatult. Progresseeruv pinge ja ärevus viib teise alalõiguni, mis põhineb *pizzicato ostinato*’l, mille ümber teised instrumendid tunduvad improviseerivat. See *ostinato* laheneb vähehaaval, tehes ruumi kolmandale alaosalale, kus ilmuvad keelpilli-kvarteti püsivamad harmooniad. Lõpuks pärast aeglast üleminekut moodustub sünkopeeritud rütmiimpulss, mis kannab eriti elavasse viimasesse ossa.”

NYVD Ensemble’ist välja kasvanud **YXUS Ensemble** on varieeruva koosseisuga kammermuusikale orienteeritud ansambel, mis toob Eesti publikuni maailma nüüdismuusikat ning tutvustab eesti muusikat kuulajale väljaspool Eestit. Ansambli põhikoosseis on NYVD Ensemble’ist tuttav kooslus: keelpillikvintett, puhkpillikvintett, klaver(id) ja löökpillid. YXUSel on plaan üksikute kontsertide asemel luua kontserdisarju, et avada teemasid süvitsi; sellele lisaks ja vastukaaluks ka ühe interpreedi keskseid kontserte, kus vaba valik kõiges, kaasaarvatud repertuaar, mis ei pruugi piirduda ainult uue muusikaga. YXUS on avatud eksperimentidele ja eksperimenteerijatele otsekui labor, kuhu heliloojad, videokunstnikud ja lavastajad on oodatud oma ideedega, ka kõige pöörasematega.

YXUS lähtub oma tegevuses põhimõttest, et heal kontserdil tekib esitaja ja publiku vahel mitte ainult kontakt, vaid ka energiavahetus ning selleks peavad olema hõlmatud kolm aspekti: esteetika, emotsionaalsus ja intellektuaalsus. Kavade valikul lähtutakse sellest, et kuulajale tuleks pakkuda nii harivaid kui ka inspireerivaid impulsse – puudutades hinge ja toites vaimu.

YXUSe viimase aja tähelepanuväärseimad ettevõtmised on olnud kontserdisarja **“Stockhausen!”** avang 2013. aasta sügisel Stockhauseni lavastuse **“Herbstmusik/Sügismuusika”** näol, mille eest ansambel pälvis kultuurkapitali muusikateatri aastapreemia muusikaelu rikastamise eest, ning sarja **“Stockhausen!”** järgmine instrumentaalteatri projekt **“Tierkreis”** sel sügisel, mis kujunes kultuuriringkondades samuti sündmuseks.

Saale Kareda

Kontserdi produtsent Madis Kolk
Toimetaja Tiit Valper

PRIKE

 VKG
VIRU KEEMIA GRUPP

ALEXELA
GROUP

SILBERAUTO

ERR

KULTUURIMINISTEERIUM

concert.ee